

СВОБОДА І ВІЙНА: ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ШИРОКОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

***Анотація.** У статті йдеться про наслідки широкомасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року для польсько-українських відносин. Автор стверджує, що поляки дуже добре розуміють, за що воюють українці, бо для них росія є «архетиповим ворогом», який також зазіхав і зазіхає на їхню незалежність та самобутність. Тому поляки сприймають цю російсько-українську війну як свою, тому вони допомагають українцям, як можуть: приймають біженців, надають кошти для озброєння українців і дипломатичну та політичну підтримку у всіх європейських та світових структурах. Крім цього, широкомасштабне вторгнення росії в Україну ще раз засвідчило, що сусіди росії, включно із Польщею, не можуть бути спокійними. Сусіди росії повинні об'єднуватися у безпекові союзи, щоб відбити охоту агресивної росії нападати на них.*

***Ключові слова:** Польща, Україна, польсько-українські відносини, росія, архетиповий ворог, широкомасштабне вторгнення росії.*

FREEDOM AND WAR: POLISH-UKRAINIAN RELATIONS IN THE CONTEXT OF RUSSIAN LARGE-SCALE INVASION IN UKRAINE

***Summary.** The article deals with the consequences of the large-scale russian invasion of Ukraine on February 24, 2022 for Polish-Ukrainian relations. The author claims that Poles understand very well what Ukrainians are fighting for, because for them russia is an "archetypal enemy" that has encroached and encroaches on their independence and identity. Therefore, Poles perceive this russian-Ukrainian war as their own, so they help Ukrainians as much as they can: accept*

¹ **Карівець Ігор**, доктор філософських наук, завідувач кафедри філософії Національного університету "Львівська політехніка", igor.v.karivets@lpnu.ua

refugees, provide funds for the armament of Ukrainians, diplomatic and political support in all EU structures. In addition, Russia's full-scale invasion of Ukraine has once again shown that Russia's neighbors, including Poland, cannot rest easy. Russia's neighbors must unite in security alliances to repel the desire of aggressive Russia to attack them.

Key words: Poland, Ukraine, Polish-Ukrainian relations, Russia, archetypal enemy, large-scale Russian invasion.

*«Ми відродилися з ґрунту, наскрізь напоєного кров'ю наших предків, що лягли в боротьбі за волю України, ми виссали з молоком наших матерів стародавню любов нашої нації до вітчизни і її свободи і ненависть до насилля над нами»
Міхновський М. «Самостійна Україна»*

Вступ. 24 лютого 2022 року – це день початку геополітичних, безпекових, економічних, соціальних та ціннісних змін не лише в Європі, але й у світі загалом. У цей день, о 3:40 ранку, російські війська, вже не приховуючись, вдерлися в Україну.

Різною була реакція країн ЄС та НАТО на це вторгнення. Деякі країни НАТО, наприклад, Німеччина, думали, що Україна не впорається з російською навалюю і столиця України буде завойована за «лічені години», що призведе, у кращому випадку, до перетворення її на «Білорусь-2», а у гіршому – росія повністю окупє Україну і такої держави не буде на мапі світу. Після того, як росія почала повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого, Німеччина вважала, що Київ зможе протриматися всього кілька годин. Про це повідомив посол України в Берліні А. Мельник німецькому виданню “Frankfurter Allgemeine Zeitung”. А. Мельник розповів, що одразу після повномасштабного вторгнення мав розмову з кількома німецькими високопосадовцями. За його словами, міністр фінансів К. Лінднер сидів поруч з «такою ввічливою усмішкою» і розмовляв так, ніби поразка українців уже давно вирішена наперед².

² «Берлін давав Україні всього кілька годин після нападу росії, тому був проти виділення нам зброї» – посол. *П'ятий канал. Перший. Інформаційний. Український*, 29 березня 2022. URL: <https://www.5.ua/polityka/berlin-davav-ukraini-vsogo-kilka-hodyn-pislia-napadu-rosii-tomu-buv-proty-vydilennia-nam-zbroi-posol-272838.html>.

Поляки були першими, хто твердо й однозначно підтримав українців у їхній боротьбі проти російського вторгнення. Ще у 1991 році, коли Україна проголосила незалежність, польський публіцист, літератор та дисидент Є. Гедройць сформулював аксіому взаємозалежності польської та української екзистенції: «Без вільної України не буде вільної Польщі». Поляки розуміють, що таке російська окупація і що таке втрата свободи. Польща пережила чотири поділи, нацистську окупацію та комуністичний режим. Україна також ставала жертвою поділів між різними імперіями, зазнавала поневолення, колонізації та спустошення. Але ні поляки, ні українці, не мирилися зі своїм підневільним становищем і боролися за свою свободу. У XX столітті полякам вдалося здобути свободу раніше за українців, бо вони зуміли провести змістовні економічні реформи (Бальцеровича³), політично-соціальні реформи («Солідарність» та Валенса), звільнитися від «п'ятої колонії» (люстрація) і завдяки сильній вірі у свою перемогу, яку підтримувала римо-католицька церква (до речі, вона не була заборонена за часів комуністичного режиму), стати повноправним членом ЄС (2004 рік) та НАТО (1999 рік).

І ось українцям уже вкотре доводиться виборювати свою свободу й відстоювати незалежність, але здається, що це *остання* війна українського народу з російським фашизмом (рашизмом⁴), який завжди зазіхав на нашу історію, мову, культуру, території, і ніколи не вважав, що існує український народ – для росії «все русские». Поляки

³ Економіст Л. Бальцерович, творець плану «шокової терапії» для Польщі, ще у 2015 році, на тлі безпорядків у Греції, заявив: «Захід повинен приділяти Україні набагато більше уваги, ніж Греції. Вона в чотири рази більша, межує з Росією і є випробуванням для ЄС та НАТО з того часу, коли Путін захопив Крим й неофіційно вторгся у Східну Україну». «Vergesst Griechenland, die Ukraine ist wichtiger!». 2015. *Die Welt*, 17.08. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/article145305401/Vergesst-Griechenland-die-Ukraine-ist-wichtiger.html>.

⁴ Нове слово «рашизм», яке створили українці, потребує особливого дослідження значення та концептуалізації. Щодо цього звернемо увагу на статтю історика Т. Снайдера на цю тему: Snyder, T. The War in Ukraine Has Unleashed a New Word, *The New York Times Magazine*, 23 April. 2022. URL: https://www.nytimes.com/2022/04/22/magazine/ruscism-ukraine-russia-war.html?fbclid=IwAR3gSWFDs7P2_s9whnykTNIJmAueo0rwPsluo4HY8 DVikZ_ChrX6kStGvBs.

вважають, що війна з росією є війною різних світів, різних цінностей, серед яких найвищою є цінність свободи. Адже без свободи немає ні розвитку, ні життя, немає нічого. Війна різних світів, бо зіштовхнулися світ демократії та свободи і світ деспотизму та рабства. Українська мужність, патріотизм доводять відданість екзистенційним цінностям Європи, насамперед відданість свободі самовизначення.

Полякам упродовж власної історії доводилося бути мужніми й патріотичними, щоб зберегти свій край та відстояти свою незалежність. Я би хотів згадати деяких польських філософів, які не просто теоретично осмислювали поняття патріотизму, а брали активну участь у різних військових кампаніях та організаціях й боронили рідний край від загарбників.

Розпочну з К. Твардовського (1866–1939), засновника Львівсько-Варшавської філософської школи, професора Львівського університету. Влітку 1914 року він був командиром Цивільної територіальної оборони в Поронині, а взимку 1919–1920 років – добровольцем Цивільної територіальної оборони у Львові. Польський соціолог, філософ культури, методолог соціальних наук, С. Оссовський (1897–1963) брав участь у польсько-більшовицькій війні 1920 року, перед якою, у 1918 році, він вступив до лав кавалерії Польського війська. Він також брав участь у вересневій кампанії 1939 року – командував зводом стрільців. Ще один відомий польський філософ та логік, советолог, католик пресвітер-домініканець Й.М. Бохенський (1902–1995) також брав участь у польсько-більшовицькій війні 1920 року, а також у переслідуванні кінної армії Будьонного в українських степах. У 1939 році він воював під керівництвом генерала Кліберга та брав участь у битвах під Коком, а у 1944 році – під Монте-Кассіно (детальніше див.: Jadacki⁵).

Повернімося до наших днів. Президент Польщі А. Дуда одразу 24 лютого, о 7:08 за місцевим часом, 2022 року написав у Твіттері: «Співпрацюємо з нашими союзниками в НАТО та ЄС, спільно відповімо на російську брутальну агресію і не залишимо Україну без

⁵ Jadacki J. Patriotism: from Twardowski to Bocheński. *Stud East Eur Thought*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11212-021-09455-w>; URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11212-021-09455-w>.

підтримки»⁶. Побувавши у Києві 13 квітня 2022 року та відвідавши містечко Бородянка, в якому російські загарбники, після відступу, залишили на вулицях, у квартирах, підвалах⁷ сотні замордованих та вбитих українців, президент А. Дуда заявив: «Ми не можемо допустити, щоб у сучасному світі, у двадцять першому столітті, можна було так поводитися, бо якщо ми це дозволимо, то рано чи пізно людство загине. Бо це – знищення. Я не сумніваюся в цьому»⁶. 7 млрд злотих військової допомоги від Польщі отримали українські військові. Про це повідомив прем'єр-міністр Польщі М. Моравецький. Він заявив: «...Ми зробили це для того, щоб українці могли захищатися і за нас, бо в Україні сьогодні розгорнулося поле бою з тоталітарним російським режимом⁸. Польща прийняла й надала притулок майже трьом мільйонам українців, які змушені були покинути свої домівки внаслідок масштабного наступу росії.

Отож, поляки розуміють, що відбувається в Україні та що таке сучасна росія. Поляки розуміють, що українці воюють з деспотичним режимом росії, росією, яка ненавидить українців і бажає їм смерті. Німці і французи цього не розуміють, хоча їхні філософи, наприклад, Шопенгауер, Шеллінг, Ніцше, Ясперс та Сартр, Камю відповідно на перше місце ставили свободу, надавали перевагу свободі, а не матеріальній чи фінансовій вигоді. Поляки розуміють, що свобода України – це свобода всієї Європи. Україна воює за Європу, за цінності свободи, демократії, життя. Це дуже символічна війна, яка повертає нас до глибоких цінностей Європи, про які вже забула більшість країн Європи через матеріальний добробут. Знищення українців як держави, як нації – це, на думку рашистських ідеологів, наприклад П. Акіпова та

⁶ “Wojna w Ukrainie. Prezydent Duda reaguje”. *Business Insider*, 24 Lutego 2022. URL: <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/wojna-w-ukrainie-prezydent-duda-reaguje/qhr2945>.

⁷ “Andrzej Duda wrócił z Kijowa: Rosjanie prowadzą na Ukrainie wojnę totalną. Też z kobietami i dziećmi” *TVN 24, Polska*, 14 kwietnia 2022. URL: <https://tvn24.pl/polska/ukraina-andrzej-duda-po-powrocie-z-kijowa-rosjanie-prowadza-na-ukrainie-wojne-totalna-tez-z-kobietami-i-dziecmi-5674301>.

⁸ «Польща надала Україні військову допомогу на суму 7 млрд злотих» *Polskie Radio*, 23.04.2022. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/9724/Artykul/2944433>.

інших, є «остаточним вирішенням українського питання»: «Владимир Путин взял на себя – без капли преувеличения – историческую ответственность, решив не оставлять решение украинского вопроса будущим поколениям. Ведь необходимость его решения всегда оставалась бы главной проблемой для России по двум ключевым причинам. И вопрос национальной безопасности, то есть создания из Украины анти-России и форпоста для давления на нас Запада, – это лишь вторая по значимости среди них»⁹.

Російсько-українська війна дає можливість полякам та українцям перегорнути ті сторінки спільної історії, які викликають певні дискусії, й трансформувати «історичну пам'ять», бо саме остання була причиною погіршення польсько-українських стосунків до початку війни 24 лютого 2022 року. Поляки перед загрозою рашизму діють солідарно з українцями, які захищають свою свободу та незалежність, незважаючи на ці суперечливі історичні сторінки. І це правильно, бо історія – це минуле, і зараз твориться нова історія польсько-українських відносин, яка буде іншою, і яка покаже, що поляки та українці можуть об'єднатися заради спільної свободи і незалежності. Це означає, що історія не може бути гальмом для розвитку відносин між країнами. Історична наука дає можливість аналізувати минулі події та робити певні висновки, щоб минулі помилки не повторилися у майбутньому. Не триматися за історію польсько-українських відносин означає думати про майбутнє цих відносин. Російсько-українська війна поставила поляків поруч з українцями у їхній боротьбі за свободу і незалежність, за право бути самими собою. Для поляків росія є «архетиповим ворогом» (П. Аугустиняк). росія завдала чимало психологічно-моральних травм і полякам, загарбувала їх і ділила з іншими імперіями. Самовіддана боротьба українців з росією є для поляків також їхньою символічною боротьбою проти росії. Поляки дуже допомагають українцям і хочуть, щоб росія програла цю війну. росія є спільним ворогом для поляків та українців. Ця війна буде останньою війною, яка навечно відірве Україну від росії. Для Польщі ця війна є остаточним розривом з травматичним

⁹ «Статья, удаленная с сайта РИА Новости, показывает, что вторжение в Украину готовилось давно». *Каравансарай*, 2 марта 2022. URL: https://central.asia-news.com/ru/articles/cnmi_ca/features/2022/03/02/feature-02.

минулим російсько-польських відносин. Комунізм не був засуджений як нацизм. Від російського комунізму потерпали поляки та українці. Ця остання битва українців з рашизмом є судом над комунізмом та його спадкоємцем – рашизмом. І поляки відчувають, що українці «покарають росію, зламають її імперську міць, оголюючи її крихкий фундамент, повалюючи її великодержавний міф. І саме це відбувається на наших очах»¹⁰.

Поляки допомагають українцям, а українці відчувають цю підтримку та надихаються нею. Адже воюємо проти спільного «архетипічного ворога». Ця війна остаточно відриває Русь-Україну від Москви, остаточно руйнує міфологему про «три братські народи» і реально «повертає» Україну в Європу, у «сім'ю вільних націй». Філософ П. Аугустиняк зазначає: «Йдеться про глибоку психічну потребу «повернення» України як партнера, як союзника, як близької країни, звільненої від російського імперського ярма»¹¹. Без сумнівів, боротьба українців з рашизмом виводить польсько-українські відносини на зовсім інший рівень. Цей рівень вже не буде ні пострадянським, ні постколоніальним. Пострадянськість та постколоніальність у польсько-українських відносинах будуть подолані, якщо вже не подолані. Ба більше, перемога у цій війні звільняє поляків та українців від понад 200-літнього панування росії на теренах Центрально-Східної Європи, звільняє їх від впливу антицивілізації та псевдонації росії. росія показала, що вона є варварською, дикою країною, котра переступає всі можливі моральні норми, норми міжнародного права і не може співжити з іншими народами. Нарешті українська національна ідея цілком реалізується, бо зараз ведеться остання війна за вільну, незалежну, самостійну Україну. І поляки, як ніхто інший, це відчувають. Тому вони і допомагають, бо мають, як і українці, досвід панування над ними російської імперії, мають багатий історичний досвід боротьби з нею.

¹⁰ «Українці мають повне право почуватися сьогодні, як греки, що під Марафоном, Фермопілами і Саламіною чинили опір персам». *Польське радіо*, 29 березня 2022. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/8124/Artykul/2929495>.

¹¹ Там само.

Польсько-українські стосунки, після вступу Польщі до ЄС, набули унійного виміру. Україна стала сусідкою унійної польської держави, яка відділяє її від агресивної зовнішньої політики росії. Результат російсько-української війни матиме величезні наслідки як для Польщі, так і для ЄС. Якщо Україна програє цю війну і росія встановить контроль над Україною, то Польща та ЄС матимуть російського ворога на своїх кордонах, який не «пробачить» їхньої допомоги Україні. Чи не повториться вже за інших умов пакт 1939 року між СРСР та Німеччиною, який отримав назву «пакт Ріббентропа-Молотова»? Німці ж не дуже підтримують Україну у цій російсько-українській війні. Тому у майбутньому можлива війна росії з Польщею, але це найгірший сценарій. Поляки розуміють, що українці – це не «русские», і що росія немає права визначати, як жити українцям. Тому польсько-українські відносини стануть набагато тіснішими й, так би мовити, екзистенційнішими, бо зараз під час російсько-української війни йдеться про існування поляків та українців як самобутніх народів та держав.

Зараз, під час російсько-української війни, поляки та їхні офіційні особи діють так, ніби ми мали вже укладену польсько-українську угоду про всебічну підтримку і залишається лише один крок до міждержавного союзу, який розширить польсько-українську співпрацю у всіх сферах життя: економічній, військовій, освітній, науковій тощо. Як зазначає посол України у Польщі А. Дешиця: «Нам потрібно спільно і разом будувати наше майбутнє. Який це буде союз, в яких структурах і формах, залежатиме від того, як будуть налаштовані наші країни та які існуватимуть можливості для розвитку союзу. Наш інтерес у тому, щоб добрі українсько-польські відносини не були виключені із загальних тенденцій розвитку і регіону, і Європи. Ми не зможемо окремо протистояти зовнішнім загрозам, нам треба бути об'єднаними в об'єднаній Європі і в НАТО, адже це єдина велика міжнародна організація, що може гарантувати безпеку»¹².

¹² «Польська політична та військова підтримка України є зразком для наслідування іншими країнами», – коментує посол Андрій Дешиця. *Українське радіо*, 26 квітня 2022. URL: <http://ukr.radio/news.html?newsID=98650>.

Список літератури

- «Берлін давав Україні всього кілька годин після нападу росії, тому був проти виділення нам зброї», – посол. *П'ятий канал. Перший. Інформаційний. Український*, 29 березня 2022. URL: <https://www.5.ua/polityka/berlin-davav-ukraini-vsogo-kilka-hodyn-pislia-napadu-rosii-tomu-buv-proty-vydilennia-nam-zbroi-posol-272838.html>.
- «Польська політична та військова підтримка України є зразком для наслідування іншими країнами», – коментує посол Андрій Дециця. *Українське радіо*, 26 квітня 2022. URL: <http://ukr.radio/news.html?newsID=98650>.
- «Польща надала Україні військову допомогу на суму 7 млрд злотих» *Polskie Radio*, 23.04.2022. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/9724/Artykul/2944433>.
- «Статья, удаленная с сайта РИА Новости, показывает, что вторжение в Украину готовилось давно». *Каравансарай*, 2 марта 2022. URL: https://central.asia-news.com/ru/articles/cnmi_ca/features/2022/03/02/feature-02.
- “Wojna w Ukrainie. Prezydent Duda reaguje”. *Business Insider*, 24 Lutego 2022. URL: <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/wojna-w-ukrainie-prezydent-duda-reaguje/qhr2945>.
- «Українці мають повне право почуватися сьогодні, як греки, що під Марафоном, Фермопілами і Саламіною чинили опір персам». *Польське радіо*, 29 березня 2022. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/8124/Artykul/2929495>.
- “Andrzej Duda wrócił z Kijowa: Rosjanie prowadzą na Ukrainie wojnę totalną. Też z kobietami i dziećmi” *TVN 24, Polska*, 14 kwietnia 2022. URL: <https://tvn24.pl/polska/ukraina-andrzej-duda-po-powrocie-z-kijowa-rosjanie-prowadza-na-ukrainie-wojne-totalna-tez-z-kobietami-i-dziecmi-5674301>.
- Jadacki J. Patriotism: from Twardowski to Bocheński. *Stud East Eur Thought*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11212-021-09455-w>; URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11212-021-09455-w>.